

НАЦІОНАЛЬНИЙ СТАНДАРТ УКРАЇНИ

Дизайн і ергономіка

**ПРИСТРОЇ ВІДЛІКОВІ
ВІЗУАЛЬНИХ ІНДИКАТОРІВ**

Загальні ергономічні вимоги

ДСТУ 7952:2015

ПЕРЕДМОВА

1 РОЗРОБЛЕНО: Український науково-дослідний інститут дизайну та ергономіки НАУ

РОЗРОБНИКИ: Л. Ремізовський; А. Рубцов; В. Свірко, канд. психол. наук (науковий керівник)

2 ПРИЙНЯТО ТА НАДАНО ЧИННОСТІ: наказ ДП «УкрНДНЦ» від 22 червня 2015 р. № 61 з 2016–09–01

3 УВЕДЕНО ВПЕРШЕ (зі скасуванням в Україні ГОСТ 22902–78)

Право власності на цей національний стандарт належить державі.
Заборонено повністю чи частково видавати, відтворювати
здля розповсюдження і розповсюджувати як офіційне видання
цей національний стандарт або його частини на будь-яких носіях інформації
без дозволу ДП «УкрНДНЦ» чи уповноваженої ним особи

ДП «УкрНДНЦ», 2016

ЗМІСТ

	С.
1 Сфера застосування.....	1
2 Нормативні посилання	1
3 Терміни та визначення понять.....	2
4 Загальні ергономічні вимоги до відлікових пристроїв візуальних індикаторів	2
5 Ергономічні вимоги до шкальних відлікових пристроїв	2
6 Ергономічні вимоги до відлікових пристроїв типу механічний «лічильник»	4
7 Ергономічні вимоги до комбінованих відлікових пристроїв	4

НАЦІОНАЛЬНИЙ СТАНДАРТ УКРАЇНИ

ДИЗАЙН І ЕРГОНОМІКА

ПРИСТРОЇ ВІДЛІКОВІ ВІЗУАЛЬНИХ ІНДИКАТОРІВ

Загальні ергономічні вимоги

ДИЗАЙН И ЭРГОНОМИКА

УСТРОЙСТВА ОТСЧЕТНЫЕ ВИЗУАЛЬНЫХ ИНДИКАТОРОВ

Общие эргономические требования

DESIGN AND ERGONOMICS

READING DEVICE OF VISIAL DISPLAY

General ergonomic requirements

Чинний від 2016-09-01

1 СФЕРА ЗАСТОСУВАННЯ

Стандарт установлює загальні ергономічні вимоги до шкальних відлікових пристроїв, до відлікових пристроїв типу механічний «лічильник» і до комбінованих відлікових пристроїв, які працюють в умовах зовнішнього середовища, що відповідають установленим санітарно-гігієнічним нормам.

Цей стандарт поширюється на відлікові пристрої візуальних індикаторів рухомих, переносних і стаціонарних об'єктів.

Стандарт не поширюється на відлікові пристрої авіаційних візуальних індикаторів.

2 НОРМАТИВНІ ПОСИЛАННЯ

У цьому стандарті є посилання на такі нормативні документи:

ДСТУ 3899:2013 Дизайн і ергономіка. Терміни та визначення основних понять

ДСТУ 7245:2011 Дизайн і ергономіка. Кодування зорової інформації. Загальні вимоги ергономіки

ДСТУ 7299:2013 Дизайн і ергономіка. Робоче місце оператора. Взаємне розташування елементів робочого місця. Загальні вимоги ергономіки

ДСТУ EN 894-1-2001 Безпечність машин. Ергономічні вимоги до проектування індикаторів та органів керування. Частина 1. Загальні принципи взаємодії людини з індикаторами та органами керування (EN 894-1:1997, IDT)

ДСТУ EN 894-2-2001 Безпечність машин. Ергономічні вимоги до проектування індикаторів та органів керування. Частина 2. Індикатори (EN 894-2:1997, IDT)

ДСТУ IEC 60073:2005 Основні принципи та правила з безпеки щодо інтерфейсу «людина—машина», маркування та позначання. Принципи кодування індикаторів та органів керування (IEC 60073:2002, IDT)

ГОСТ 2930-62 Приборы измерительные. Шрифты и знаки (Прилади вимірювальні. Шрифти і знаки).

3 ТЕРМІНИ ТА ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТЬ

У цьому стандарті використано терміни, встановлені ДСТУ 3899, ДСТУ EN 894-1, ДСТУ EN 894-2.

4 ЗАГАЛЬНІ ЕРГОНОМІЧНІ ВИМОГИ ДО ВІДЛІКОВИХ ПРИСТРОЇВ ВІЗУАЛЬНИХ ІНДИКАТОРІВ

4.1 Тип відлікового пристрою вибирають відповідно до функційної призначеності індикатора, вимог до точності й швидкості зчитування, а також зовнішніх умов діяльності оператора.

4.2 Форма подавання інформації не повинна потребувати від оператора складних логічних і кількісних перетворень.

4.3 Шкала відлікового пристрою не повинна мати відомостей, що не стосуються вимірюваного параметра.

4.4 Назва вимірюваного параметра на шкалі має бути повна, крім випадків застосування стандартних символів.

4.5 Лицьова поверхня відлікового пристрою повинна бути пофарбована в чорний (чи білий) колір і мати фактуру поверхні, що унеможлиблює блиск за припустимих кутів зчитування.

4.6 Забарвлення лицьових боків шкал і показчиків має задовольняти такі вимоги:

— у разі використання чорного кольору коефіцієнт відбиття має бути не більше ніж 0,1 у разі освітлення джерелом білого світла з колірною температурою 2400 К;

— у разі використання білого кольору — не менше ніж 0,7 під час освітлення джерелом білого світла з колірною температурою 2400 К.

4.7 Освітленість відлікового пристрою має бути вище освітленості тла не менше ніж на 10 % і не більше ніж на 300 % за контрастності інформаційного зображення із тлом не менше ніж 0,6.

4.8 Якщо неможливо дотримання вимог 4.7, відлікові пристрої має бути забезпечено індивідуальним підсвічуванням з плавним або ступінчастим регулюванням яскравості за рахунок застосування зовнішніх (відносно цього відлікового пристрою) джерел світла.

4.9 Підсвічування відлікового пристрою не повинно заважати зчитуванню іншої інформації, потрібної оператору під час роботи.

4.10 Межі шкали відлікового пристрою або кількість розрядів механічного «лічильника» мають відповідати межах зміни вимірюваного параметра й забезпечувати максимальну точність зчитування.

4.11 За потреби застосування змінних шкал конструкція їхнього кріплення має унеможливлювати їхню зміну без застосування інструменту та виконання складних операцій.

4.12 Компонувати відлікові пристрої потрібно так, щоб:

а) важливі й часто використовувані відлікові пристрої були в рекомендованій зоні (див. 4.1.1 ДСТУ EN 894-2);

б) використовувані один за одним відлікові пристрої було розміщено поблизу один від одного;

в) функційно пов'язані один з одним відлікові пристрої було розміщено групами так, щоб візуально й просторово вони виділялися від інших відлікових пристроїв.

4.13 Розміщувати відлікові пристрої на панелі керування потрібно за вимогами композиційної організації.

5 ЕРГОНОМІЧНІ ВИМОГИ ДО ШКАЛЬНИХ ВІДЛІКОВИХ ПРИСТРОЇВ

5.1 Шкальні відлікові пристрої підрозділяють залежно від особливостей конструкції відлікових пристроїв і форми шкали.

5.1.1 За конструкцією шкальні відлікові пристрої підрозділяють на такі:

— з рухомим показчиком і нерухомою шкалою;

— з рухомою шкалою та нерухомим показчиком;

— типу «відкрите вікно», у якого рухома шкала сховано від спостерігача, крім поточного значення, що з'являється у «вікні».

5.1.2 За формою шкали відлікові пристрої підрозділяють на такі:

- секторні (робочий сектор шкали до 180°);
- кругові (робочий сектор шкали більше ніж 180°);
- прямолінійні (вертикальні й горизонтальні).

5.2 Відлікові позначки підрозділяють на основні (числові), середні й малі.

5.3 Ціна найменшого поділу відлікового пристрою має дорівнювати дворазовому значенню основної погрішності приладу.

5.4 Співвідношення між швидкістю переміщення рухомого покажчика відносно нерухомої шкали чи рухомої шкали відносно нерухомого покажчика, відстанню між позначками шкали й дистанцією зчитування має забезпечувати точність зчитування з погрішністю, яка не перевищує основної погрішності приладу.

5.5 Числа відліку мають складатися не більше ніж з двох цифр. За потреби використання багатозначних чисел дозволено застосовувати спільний множник.

5.6 Кількість середніх позначок між основними (числовими) або малих між середніми не повинно перевищувати чотирьох (тобто п'ять поділок).

5.7 Цифрове позначення шкали має бути зроблено так, щоб під час зчитування показань не було потрібно інтерполяції.

5.8 У шкальних відлікових пристроях застосовують рівномірні шкали. Застосування нерівномірних шкал дозволено в окремих, функційно обґрунтованих випадках.

5.9 У разі застосування багатошкальних відлікових пристроїв модуль, за яким розбивають шкали, і вид числових позначок мають бути однакові для всіх шкал.

5.10 Орієнтувати числові позначки потрібно відповідно до типу відлікового пристрою.

5.10.1 На нерухомій шкалі цифри відліку розташовують вертикально.

5.10.2 На рухомій шкалі цифри відліку має бути орієнтовано так, щоб у разі наближення до нерухомого покажчика, їх було розташовано вертикально.

5.10.3 Перекриття цифр відліку покажчиком допускають в окремих обґрунтованих випадках з обов'язковим проробленням співвідношення розміру покажчика, виду застосовуваного шрифту й розміру цифр відліку.

5.10.4 На нерухомих шкалах числа відліку розташовують зі зростанням:

- за годинниковою стрілкою — для кругових і секторних шкал;
- зліва-направо — для прямолінійних горизонтальних шкал;
- знизу-нагору — для прямолінійних вертикальних шкал.

5.10.5 На рухомих шкалах напрямок зростання чисел відліку залежить від функційної призначеності подаваної інформації:

- у разі кількісного зчитування — аналогічно нерухомій шкалі;
- у разі якісного зчитування (зростання—зменшення параметра) — у протилежний бік напрямку руху.

5.11 Кругові шкали повинні мати розрив між початком і кінцем шкали не менше основного поділу шкали.

5.12 За умови сталості робочих діапазонів змін вимірюваного параметра необхідно робити розмітку цих діапазонів на шкалі, застосовуючи:

- колірне кодування — в умовах ахроматичного освітлення;
- кодування формою — в умовах хроматичного освітлення.

Кодування інформації кольором в умовах хроматичного освітлення дозволено у випадках, що унеможливають неправильне сприйняття інформації. Кодування здійснюють згідно з вимогами ДСТУ 7245 і ДСТУ ІЕС 60073.

5.13 Товщина робочої частини покажчика має бути не більше ширини штрихової позначки.

5.14 Відстань між покажчиком і шкалою вибирають залежно від передбачуваного кута й відстані зчитування; у разі виникнення паралакса помилка зчитування показань не повинна перевищувати точності індикатора.

Індикатори, які містять розглянуті відлікові пристрої, має бути розташовано згідно з ДСТУ EN 894-2 і ДСТУ 7299.

5.15 Числові й літерні позначки та позначки на шкалі відлікових пристроїв мають відповідати вимогам ГОСТ 2930, ДСТУ EN 894-2 та поданим нижче ергономічним вимогам.

5.15.1 Числа відліку проставляють лише поряд з основними позначками шкали.

5.15.2 Кутовий розмір між сусідніми основними позначками має бути більше одного градуса.

5.15.3 Мінімальні кутові розміри позначок, у кутових мінутах, зазначено в таблиці 1.

Таблиця 1

Основні позначки		Середні позначки		Малі позначки	
Довжина	Товщина	Довжина	Товщина	Довжина	Товщина
25	5	20	3	12	1

5.15.4 Написи на шкалі відлікового пристрою не повинні заважати зчитуванню показань і їх потрібно розташовувати горизонтально, крім написів на вертикальних шкалах.

5.15.5 Контрастність між забарвленням шкали й забарвленням позначок, цифр і покажчика не повинна бути нижче ніж 0,6.

6 ЕРГОНОМІЧНІ ВИМОГИ ДО ВІДЛІКОВИХ ПРИСТРОЇВ ТИПУ МЕХАНІЧНИЙ «ЛІЧИЛЬНИК»

6.1 Відлікові пристрої типу механічний «лічильник» призначено для подання інформації зміною знаків, нанесених на барабан в оглядовому «вікні».

6.2 Зміна чисел на лічильнику має відбуватися дискретно. Максимальний темп зміни чисел на лічильнику — дві цифри за секунду.

Примітка. Дозволено безупинне змінення цифр у молодшому розряді.

6.3 Рух лічильного барабана вгору має відповідати зростанню чисел.

6.4 Відстань між цифрами на сусідніх барабанах лічильника має бути не більше ширини однієї цифри й не менше товщини лінії написання цифри.

6.5 У «вікні» лічильника має бути видно лише одну цифру кожного розряду.

6.6 Колір шрифту — чорні цифри на білому тлі. За потреби зорової адаптації в умовах зниженої освітленості дозволено використовувати зворотний контраст. Контрастність у цьому разі має бути не менше ніж 0,9.

7 ЕРГОНОМІЧНІ ВИМОГИ ДО КОМБІНОВАНИХ ВІДЛІКОВИХ ПРИСТРОЇВ

7.1 Комбіновані відлікові пристрої призначено для відображення кількох параметрів одного об'єкта або для розширення діапазону вимірювання одного параметра внаслідок використання різних типів відлікових пристроїв, конструктивно зведених в єдиний відліковий пристрій.

7.2 Конструкція комбінованих відлікових пристроїв має унеможливити помилкове зчитування інформації й задовольняти такі вимоги:

1) кількість сполучених відлікових пристроїв в одному комбінованому відліковому пристрої має бути не більше п'яти;

2) у комбінованих відлікових пристроях застосовують різнотипні й однотипні відлікові пристрої. Потрібно надавати перевагу застосуванню різнотипних відлікових пристроїв;

3) застосовувані відлікові пристрої мають розрізнятися за взаємною орієнтацією та/чи за одним (або кількома) з наведених нижче комплексів ознак:

- колір розмітки шкали, чисел відліку й написання назв вимірюваного параметра;
- розмір познач шкали й чисел відліку;
- вид застосовуваного шрифту написання чисел відліку й написання назви вимірюваного параметра.

У разі використання зазначених ознак необхідно дотримувати вимоги ДСТУ 7245, ДСТУ ІЕС 60073 і ГОСТ 2930.

7.3 Ергономічні вимоги до окремих відлікових пристроїв, що входять у комбіновані відлікові пристрої, мають відповідати вимогам цього стандарту.

Код УКНД 13.180

Ключові слова: відлікові пристрої, дизайн, ергономіка, індикатори, лічильник, позначки, покажчик, шкали.
